

Dr W. A. van Es over de „algemeene genade”. (I)

Dr W. A. van Es komt in „Geref. Kbl. Leeuwarden” terug op hetgeen wij in ons nummer van 4 Nov. opmerkten aangaande zijn beschouwing over de algemeene genade. We lezen:

Men kan het woord „genade” (charis) als van God tot redding der wereld uitgaande, gelijk ook in de woordenboeken is te zien, in onderscheiding van de genade bij God, die tot redding leidt. Doch ook van de betooning dier goede gezindheid, dier genegenheid in de verlossing zelf. En dit laatste dan weer in tweeërlei opzicht, van wat God voor ons in den Christus zelf wrocht en nog doet, wat men dan gewoonlijk de „voorwerpelijke” genade heet, en wat Hij door zijn H. Geest om Christus' wil werkt in ons: wat men dan wel de „onderwerpelijke” genade heet. Genade in den tweeërlei laatstgenoemden zin, is natuurlijk vrucht van de genade in den eersten zin. Genade in „onderwerpelijken” zin als de uitwerking in ons van wat Christus deed, weer vrucht van de genade in den voorlaatsten, den „voorwerpelijken” zin. Zoo wordt bijv. in Rom. 5:15 gesproken van de genade Gods, en de gave der genade, die daar is van den eenen mensch, Jezus Christus. In 2 Tim. 2:2 komt dan, om een enkel voorbeeld te noemen, ook de uitdrukking „genade die in Christus” is voor. Een voorbeeld van de genade in onderwerpelijken zin is bijv. Ef. 3:7, waar gesproken wordt van de „gave der genade Gods, die mij gegeven is naar de werking van Gods kracht”. Natuurlijk hangt de genade Gods in dezen velerlei zin innerlijk nauw samen, zoo dat ze wel te onderscheiden, maar niet te scheiden zijn, en men bij het zoeken van bewijspplaatsen dikwijls aarzelt in welken zin het woord hier of daar is bedoeld. Dat eene is vrucht van dat andere. Bijv. 1 Cor. 1:4: „wegens de genade Gods, welke u gegeven is in Christus Jezus”.

Wat Rom. 5:15 betreft: volgens Prof. Greijdanus (komm. Bottenburg, 283/4) is hier sprake van Gods „grote genade”, daarin, „dat Hij Zijnen Zoon overgaf in den dood tot onze redding”. Met de „gave der genade” (vgl. vs. 17), wordt gedeeld op de hoogste en beste gaven der genade; genade en gave staan tot elkaar als bron en stroom, oorzaak en gevolg. Ze komt tot „de velen”, „n.l. allen, die van Christus zijn”; het gaat om de verhouding „van den Eéne, Christus, tot de velen, alle Zijne gekochten”.

In 2 Tim. 2:2 (bedoeld zal wel zijn 2:1) is sprake van „de genade, die in Christus Jezus is”, en waarin Timotheus „sterk” moet zijn. Volgens Dr C. Bouma (Korte Verkl.) is hier sprake van „de volheid van het heil, dat in Christus Jezus als de bron besloten is, Joh. 1:14, en aan de gemeente steeds gegeven wordt door den Heiligen Geest, 1:14”.

In Ef. 3:7 constateert Paulus, dienaar van het Evangelie geworden te zijn „naar de gave van de genade Gods, die aan mij gegeven is”. „Gave” is hier „gegeven deel” (Prof. Greijdanus, Korte Verkl.). Dit gegeven deel is geschenk van in Christus Paulus bewezen genade.

Ook in 1 Cor. 1:4 is volgens Prof. Grosheide sprake van „geschonken genade”, genadegave, charisme, vrucht van Gods rijk maken in Christus Jezus.

In deze plaatsen gaat het dus over vruchten, geschenken van Gods genade in Christus. Maar die zijn wat anders dan de werking van die geschenken. Christus' komst in de wereld is genadegave. Maar tot de werking van die genadegave behoort o.m. dit, dat het oordeel des te zwaarder treft, dat het vuur der gerichtsoefening des te meer schroeit. Hij (die genadegave) is gekomen, ook om vuur op de aarde te werpen, om gericht te houden, om te zuiveren als de zeep van den voller, enz. enz. Slechts krachtens de in Hem verschenen genadegave is het mogelijk, dat de wereld door een mensch geoordeeld wordt. Maar als een werking van die genadegave o.m. in dat door-een-mensch-geoordeeld-worden openbaar wordt, kan men dan zeggen, dat dat oordeel algemeene genade is? Alle menschen ondergaan de werking van die genadegave, want alle menschen worden door een mensch geoordeeld. Die werking is dus (om met Dr van Es te spreken) algemeen. Maar dat geeft mij nog geen reden om te zeggen: „hier is een commune werking van de vrucht der genade”, ergo: hier is algemeene genade. Genadegaven zijn aan genade te danken, houden genade in. Maar haar werking is nog niet altijd genade. Gods zonlicht is den levenden een geschenk; zijn werking is voor het levende lichaam heilzaam. Maar voor het doode ontbindend.

Dr van Es vervolgt:

Wanneer men nu deze onderscheidingen in het oog vat, is de bedoeling van de woorden, waarop Prof. S. doelt, onmiddellijk duidelijk. We begrijpen dan ook niet, hoe hij daarbij zelfs van „tegenstrijdigheden” spreekt kan. „Werking van de vrucht van de genade welke in Christus is”, beteekent dan de genade welke God in Christus voor ons gewrocht heeft, en waarvan wij de vrucht genieten, in de werking, welke we er van ondervinden.

Ja, „waarvan Wij de vrucht genieten”, waarvan wij ze GENIETEN. Dit onderstelt dus, dat die vrucht of werking op bepaalde menschen zelf ook zegenend inwerkt (gelijk dat zonlicht op het gezonde vleesch). Maar de anderen? Blijven zij geen bewijs, dat tusschen

hoofdstuk komen vooral de figuren van Nicholas Berdyaev en Father Bulgakov naar voren.

Van de oostersche kerk gaan we naar Rome. Hier mogen we, in navolging van Christopher Dawson, ook spreken van een „intellectual revival”.²⁾ In Jacques Maritain heeft Rome een criticus der moderne cultuur. In Erich Przywara van München heeft Rome iemand die haar theologisch systeem uitbouwt met volle kennisname van het moderne denken (p. 49).

Als hij aan de Protestantische kerken toekomt, spreekt Horton niet van herleving. Hier is hij minder enthousiast. Het Protestantisme verkeert in een crisis-toestand. Toch gaat men ook hier naar de diepte. Dit is vooral het geval in Duitsland en Zwitserland. Het liberalisme van Troeltsch en zijn tijdgenooten heeft het in den oorlog met den dood moeten bekopen. De wijsbegeerte van Karl Jaspers en Martin Heidegger heeft het oudere idealisme vervangen. Men heeft den tragischen factor in het leven van nieuws ontdekt. Over en boven het rationeele is het irrationeele. Alleen door het „existentieele denken” komen we in contact met het irrationeele dat ons omringt. Ook Rudolph Otto heeft het zijne gedaan ons tot een erkenning van het irrationeele terug te brengen. Dus heeft het oude liberalisme afgedaan. Er is dus ook hier vooruitgang.

Het standpunt van Karl Barth wordt dan als „Extreme Confessionalism” betiteld. Barth staat tegenover Przywara. Beide erkennen dat God hoog boven den mensch verheven is maar alleen Przywara doet de menselijke rede recht wedervaren. Ook Heim en Althaus, hoewel meer gematigd dan Barth, leggen den nadruk op Gods hooge verhevenheid boven de wereld. Ook zij wijzen naar de „vierde dimensie”.

In Noorwegen en Zweden heeft men het goede voorbeeld van Duitsland en Zwitserland gevolgd. Ook hier heeft men zich van het oude liberalisme afgekeerd. Nygren en Aulén gaan wel niet zoo ver als Barth, maar moeten toch ook niets meer van Schleiermacher hebben.

Als we nu dit alles tezamen nemen mogen we spreken van de volgende factoren, die op vooruitgang wijzen: (1) Er is vernieuwing in de diepte. Barth heeft ons van nieuws de vreemde wereld van den Bijbel laten zien. (2) Er is vernieuwing naar de hoogte. Niet de immanentie, maar de transcendentie Gods wordt weer op den voorgrond geplaatst. (3) Er is dieper inzicht in het wezen des menschen. Hier gaan vooral de Russen ons voor. (4) Er is dieper inzicht in het mysterie der zonde en des kwaads. Vooral Otto Piper en Karl Heim hebben de idee van den Satan weer op den voorgrond geschoven. (5) Er is dieper inzicht in het wereldomvangende werk van Christus. Aulén heeft de leer der verzoening sterk uitgebreid. (6) Er is dieper inzicht in de verhouding tusschen staat en kerk. Hier gaan Brunner en Althaus ons voor. (7) Er is dieper inzicht in het wezen der toekomst. Vooral Althaus heeft ons hier voorlichting gegeven.

En nu komen we eerst tot het eigenlijke punt. De vraag is nu wat men in Nederland met al dit nieuws heeft gedaan. 't Is toch te hopen dat men in Nederland niet achter blijft nu de theologie van nieuws vooruit wil en ook vooruit gaat.

Het antwoord van Horton op deze vraag is kort en duidelijk. De Nederlandsche theologie gaat ook mee behalve dan dat der Gereformeerde Kerken.

Om ons de houding der Gereformeerde Kerken duidelijk te maken onthaalt de schrijver ons dan op iets dat hij uit eigen ervaring kan vertellen. In Juni 1937 bezocht hij een conferentie te Weenen. Deze conferentie behandelde het rassenprobleem. Een afgevaardigde van Nederland sprak de vergadering toe. Hij beweerde dat men niet naar de wetenschap als zoodanig, maar naar de Christelijke wetenschap moest gaan om een oplossing voor het rassenprobleem. Hij was zeker wel een volgeling van Kuyper. Allicht zou hij zelfs van een Christelijke biologie willen spreken. Een glimlach ging over de vergadering en daar was het mee uit.

Maar onder de Gereformeerden in Nederland is men zoo achterlijk dat men zulks ernstig opneemt. Men is daar nog aan de letter der Schrift gebonden.

Wil men dit goed begrijpen, dan moet men de kerkgeschiedenis van Nederland verstaan. De Af-scheiding en de Doleantie waren reacties tegen een bijzonder vooruitstrevend modernisme. Deze reacties waren daarom ook bijzonder sterk. De synode van Assen is daarvan het droeve voorbeeld. Volgens besluit dozer synode is ieder predikant der Gereformeerde Kerken gehouden het volgende te onderwijzen: het werkelijk historisch bestaan van een paradijs, een boom van de kennis van goed en kwaad, een boom des levens, een slang en wel een slang die zich met een werkelijk met de ooren hoorbare toespraak tot Eva heeft gericht.

Natuurlijk konden Geelkerken en de zijnen zulks niet gelooven. Ze zijn dan ook uitgeworpen en gaan nu hun eigen gang. De onverbeterlijke Gereformeerden blijven achter. (173) Zij meenen zelfs te

weten dat de slang Hebreeuwsch gesproken heeft. (178) Met zulke menschen is niet op te schieten.

Horton spreekt van een „speaking-serpent branch”³⁾ of ook van de „speaking-serpent wing”⁴⁾ van de Gereformeerde Kerken. Bedoelt hij misschien dat er ook sommigen zijn in de Gereformeerde Kerken, die een breeder standpunt innemen? Het is mij niet al te duidelijk. In elk geval de Kerken in haar geheel zijn voor het standpunt van Assen verantwoordelijk. De Gereformeerde Kerken staan in elk geval op het oogblik onder leiding van hen die de Bijbel als letterlijk geïnspireerd opvatten. Kuyper en Bavinck waren conservatieven zooals Warfield te Princeton dat was. Maar hun volgelingen zijn „meer ultra-Fundamentalist dan Machen zelf”. (173).

Voor de Gereformeerde Kerken in Nederland is er eigenlijk nog minder hoop dan voor de Fundamentalisten in Amerika. Immers Brunner is te Princeton, zegt Horton. En Tillich is al een poos te Union Seminary in New-York geweest. Het schijnt dus wel dat Union en Princeton de twee havens zullen worden waardoor ons de nieuwe theologie van Europa zal toevloeden. En dus zullen ook deze twee vijanden van voorheen elkander naderbij worden getrokken. (230)

Het staat er dus voor de Gereformeerde Kerken in Nederland wel hachelijk bij. Ze schijnen dat zelf in het geheel niet te begrijpen. Hoe moet men nu zulke menschen behandelen? Horton zegt er weinig van. Schijnbaar wil hij het voorbeeld van Barth volgen. Toen Barth te Utrecht zijn lezingen over Credo gaf had hij voor zijn critici uit de Gereformeerde Kerken die hem aan het geloof in de werkelijk sprekende slang wilden binden, een „half-serious, half-humorous, and wholly friendly word”.⁵⁾ Verstandige menschen gelooven ja immers toch niet meer in een werkelijk sprekende slang. We moeten er dan ook niet al te veel drukte over maken. Menschen die er nog in gelooven komen nu eenmaal achteraan. Zonder hen moeten we vooruit. Misschien komen ze straks ook wel. We hopen het. We willen hen niet afstooten, maar eenvoudig laten achterkomen.

Commentaar op dit alles is vrijwel overbodig. Het boek van Horton bewijst weer, hoe ver de moderne theologie is afgedwaald en hoe weinig men van den werkelijken strijd tusschen God en den Satan begrijpt. De Oude Slang verheugt zich wanneer zoo over de sprekende slang wordt gesproken. De autonome mensch wordt dus ten troon verheven ten koste van het onfeilbaar Woord van God. De strijd tusschen God en Satan wordt verzacht zoo al niet geheel en al geloofchend. Dat geeft Satan vrij spel zijn vernielend werk onder de menschenkinderen voort te zetten. Gode zij dank dat de Gereformeerde Kerken in Nederland alsook Gereformeerden in andere landen zich nog aan de bespotting der menschen willen overgeven om Gods Woord te blijven gelooven en belijden.

C. VAN TIL.

3) „sprekende-slang”-tak.

4) „sprekende-slang”-vleugel.

5) een half ernstig, half humoristisch en over 't geheel een vriendelijk woord.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

Grondgedachte.

Mijnheer de Redacteur,

In Uw nr van 11 November j.l. citeert U enkele uitspraken van Ds Zwier uit „De (Am.) Wachter” over de onder ons aan de orde zijnde kwestie van de „Gemeene Gratie”. Eén van die uitspraken acht dit nu het moeite in dezen tijd, dat behoudens alle critiek, die op grond van Schrift en belijdenis, tegen Dr Kuyper's „Gemeene Gratie” wordt ingebracht, men toch vasthoudt „aan de grondbeginselen door hem ontwikkeld, en verdedigd”.

Nu herinner ik mij, dat de grondgedachte, waarvan Dr Kuyper in de opstelling van zijn betoog uitgaat, t.w. dat, omdat de totale dood niet terstond intrad bij den val, er daarom wel Gemeene Gratie ingetreden moet zijn, een conditioneele gedachte van Kuyper zelf genoemd is geworden. En dat dat, blijkens de heel andere dingen, die de Heere wel deed komen, ook een denkfout geweest is.

Mijnheer de Redacteur, nu een vraag: Bouwt men nu toch nog op deze foutief bevonden grondgedachte van Dr Kuyper voort?

Of raakt dat andere dingen?

Mijnheer de Redacteur, met dank voor plaatsing en antwoord,

Uw dw. br. en abonné:

H. BOUWMEESTER.

Rotterdam, 13 November 1938.

Naschrift. Wij gelooven, dat de door inzender gereleveerde opvatting van Dr A. Kuyper, niet tot zijn grondgedachten te rekenen valt; wel onder de geen doorslag gevende argumenten, waarin meer hypothese dan verwerking van Schriftgegevens lag. Het voortzetten van de geschiedenis lag in Gods Raad vast, en was noodig, ook al zou God het volle getal dergenen, die uit Adam moesten geboren worden, hebben willen verdoen.

Red.

2) Intellectuele opleving.